

จิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ: การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การสอน
รายวิชาผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตร
Leadership Development by Contemplative Education: Learning
Activities Development in a Course of Instructional Leadership
and Curriculum Development

จตุรงค์ ธนะสีลังกูร^{1,*}

Chaturong Thanaseelangun^{1,*}

(Received: Feb. 19, 2025; Revised: Jun. 6, 2025; Accepted: Jun. 10, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การสอนด้วยการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน โดยนำเสนอลักษณะ กระบวนการจัดกิจกรรม ผลการจัดกิจกรรม และความคิดเห็นต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำในรายวิชา ผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตร ดำเนินการ 3 วงรอบ กลุ่มเป้าหมาย คือนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 3 รุ่น รุ่นละ 30 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือใช้ เอกสารรายละเอียดรายวิชาตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.3) แผนการจัดกิจกรรม แบบบันทึกผลการจัดกิจกรรม และสัมภาษณ์ความคิดเห็น ผ่านการประเมิน คุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการสำคัญ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตน เรียนรู้คน เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้ทำงาน และเรียนรู้ภูมิใจ มีลักษณะบูรณาการ กิจกรรม 3 ส่วน ได้แก่ กิจกรรมการฝึกจิตรู้ตนเอง กิจกรรมสื่อสารและกิจกรรมเชิงรุก แบบมีส่วนร่วม 2) กระบวนการจัดกิจกรรม ได้แก่ 2.1) การทำสมาธิเข้าใจตัวตน 2.2) กิจกรรม สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2.3) กิจกรรมผสมผสานความแตกต่าง 2.4) กิจกรรมสร้างความไว้วางใจ 2.5) กิจกรรมร่วมไม้ร่วมมือ 2.6) นำเสนอความภูมิใจ 2.7) กิจกรรมผ่อนคลายเพิ่มพลัง 2.8) สะท้อนคิดมิตรไมตรี 3) ผลจากการจัดกิจกรรม นักศึกษาเข้าใจตนเอง เข้าใจคนรอบข้าง เข้าใจความแตกต่าง เข้าใจอยู่ร่วมกัน เข้าใจร่วมสรรค์สร้าง เข้าใจพลังสามัคคี 4) ความคิดเห็นต่อกิจกรรม นักศึกษาพึงพอใจในเชิงบวก โดยกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, นครราชสีมา 30000

The Department of Educational Administration, Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000

*Corresponding author, e-mail: chatu_th@hotmail.com

สามารถนำมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในการทำกิจกรรม เพื่อเรียนรู้ตนเองและผู้อื่น เกิดการยอมรับ สามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนการสอน จิตตปัญญาศึกษา ภาวะผู้นำ

ABSTRACT

The objective of this research was to develop instructional activities by applying participatory action research (PAR) processes within the classroom. The study focused on the characteristics, implementation process, outcomes, and students' perceptions of contemplative education activities designed to develop leadership in the course Academic Leadership and Curriculum Development. The research was conducted over three cycles, involving purposively selected participants-three cohorts of thirty master's degree students each, majoring in Educational Administration at Nakhon Ratchasima Rajabhat University. Research instruments included activity planning documents based on the Thai Qualifications Framework for Higher Education (TQF3), activity observation records, and a satisfaction interview form. The quality of the instruments was assessed through qualitative methods, and the data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that 1) The core principles of the activities emphasized self-awareness, interpersonal understanding, collaborative learning, experiential engagement, and pride in achievement. The activities integrated three essential components: mindfulness training, communication, and proactive participation, 2) The activity implementation process followed eight steps: (1) mindfulness and self-understanding, (2) dialogic learning through aesthetic conversation, (3) embracing diversity, (4) building trust, (5) collaborative engagement, (6) presenting a sense of pride, (7) fostering energy for relaxation, and (8) reflective friendship, 3) The outcomes indicated that students developed a deeper understanding of themselves, others, diversity, coexistence, co-creation, and the power of unity, and 4) Students expressed a high level of satisfaction with the activities. The contemplative education approach effectively supported experiential learning, promoting self-awareness, acceptance, and the ability to work harmoniously, effectively, and efficiently.

Keywords: Teaching activities, Contemplative studies, Leadership

บทนำ

แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative education) เป็นกระแสแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้ทางความคิดและจิตใจโดยใช้การเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ (Contemplation) ลักษณะเฉพาะคือ มีการสร้างกระบวนการขึ้นใหม่ (Reconstruction) อย่างบูรณาการจากกระบวนการปฏิบัติและเครื่องมือเพื่อพัฒนาด้านในของศาสนาและความเชื่อต่างๆ โดยประยุกต์ใช้การให้คุณค่าใหม่ต่อกระบวนการเดิมให้เหมาะกับการเรียนรู้พัฒนาด้านในของผู้เรียนในสังคม (Parker & Cavanaugh, 2021) ซึ่งกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติ ที่เรียกว่าปัญญาทัศน์และปัญญาปฏิบัติ โดยภาพรวมเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาความตระหนักรู้ การเรียนรู้ และการรู้เท่าทันโลกภายในของตนเอง ให้คุณค่าการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิต กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาจะอยู่บนฐานของความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้นำที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Greenleaf & Spears, 2023)

ภาวะผู้นำ ประกอบด้วยคุณลักษณะ กระบวนการ พฤติกรรม การปฏิบัติที่บุคคลแสดงออกในการนำและมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น อันเป็นที่ยอมรับในองค์กร ประสานความร่วมมือ สร้างความศรัทธา สร้างขวัญกำลังใจให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจในการขับเคลื่อนภารกิจ การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประสบความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมาย (Northouse, 2021) ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อผู้ร่วมงานเป็นอย่างมาก โดยผู้นำจะพยายามทำให้ผู้ร่วมงานเกิดการยอมรับอิทธิพลและโน้มน้าวทางใจเพื่อจะให้ปฏิบัติตาม ซึ่งความสำคัญของภาวะผู้นำ เป็นการสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิผลหรือ การทำให้องค์การดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นผู้นำต้องมีความอดทนต่อความลำบากในการทำงาน การปรับตัวเข้ากับคน เข้ากับเพื่อนร่วมงาน และผู้มารับบริการ เพื่อประคับประคองและนำกิจการของตนให้ดำเนินไปด้วยดี การพัฒนาภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายและสร้างความสำเร็จในระดับสูง (Yukl, 2022) ซึ่งผู้นำต้องเข้าใจความต้องการและความแตกต่างของผู้ร่วมงานเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน (Goleman, Boyatzis & McKee, 2023)

กิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตรมุ่งเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โดยใช้กิจกรรมที่เน้นประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Robinson, 2021) การใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาภาวะผู้นำ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจตนเองและการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Scharmer & Kaufer, 2020) การออกแบบกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นทางเลือก ที่สำคัญในการพัฒนาผู้นำสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไป

ปรับใช้ในชีวิตการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักศึกษาระดับปริญญาโททางการบริหารบริหาร การศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็น ผู้บริหารในอนาคต ในฐานะอาจารย์ผู้สอนรายวิชาผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตร มีความ ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ จึงออกแบบกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนา ภาวะผู้นำสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชา และนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้วงจรการพัฒนาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เพื่อนำเสนอกิจกรรม จิตตปัญญาศึกษา อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเนื้อหา หรือ รายวิชาอื่นๆ ต่อไป

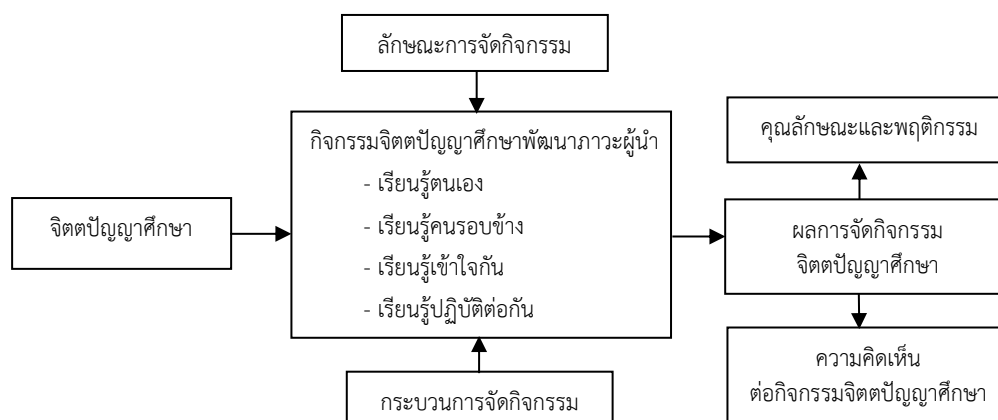
วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน รายวิชา ผู้นำทางวิชาการ และการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. ศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ
2. ศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ
3. ศึกษาผลการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ
4. ศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนี้ใช้กระบวนการตามแนวทางการจัด กิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ในการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยสามารถนำเสนอเป็นภาพกรอบแนวคิดการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จำนวน 3 รุ่น รุ่นละ 30 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง รวม 90 คน จัดกิจกรรมรุ่นละ 1 รอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รวม 3 วงรอบ

2. ตัวแปรในการวิจัย

2.1 ลักษณะกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ ในรายวิชาผู้นำทางวิชาการ และการพัฒนาหลักสูตร

2.2 กระบวนการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ โดยเน้นการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา

2.3 ผลการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ จากการฝึกปฏิบัติ กิจกรรมสะท้อนคิดและถ่ายทอดผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตนเอง เรียนรู้คนรอบข้าง เรียนรู้เข้าใจกัน และเรียนรู้ปฏิบัติต่อกัน

2.4 ความคิดเห็นต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ ศึกษาความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการจัดกิจกรรมประกอบด้วย มคอ.3 กำหนดโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนตลอดรายวิชา แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายสัปดาห์ที่กำหนดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาแบบบันทึกผลการจัดกิจกรรม และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อกิจกรรม สอดคล้องตามคำอธิบายรายวิชา โดยหาคุณภาพเครื่องมือจากกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community) ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาคุณภาพเครื่องมือร่วมกัน โดยระหว่างคณาจารย์ในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ร่วมพิจารณาความสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา และวัตถุประสงค์รายวิชาให้เป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินการต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การพัฒนากิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ ใช้วงจรปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ประกอบด้วย 3 วงรอบ ดังนี้

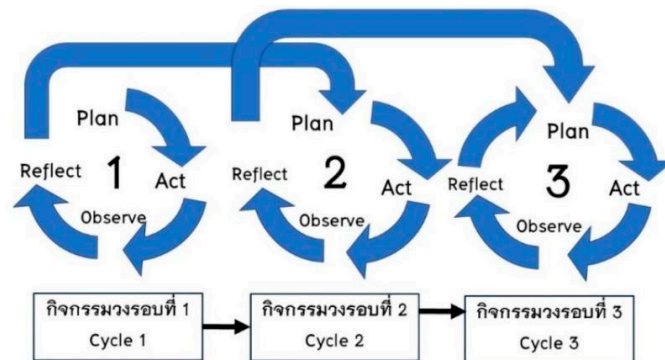
วงรอบที่ 1 การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ 1 สำหรับนักศึกษา รุ่นที่ 23

วงรอบที่ 2 การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ 2 สำหรับนักศึกษา รุ่นที่ 24

วงรอบที่ 3 การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ 3 สำหรับนักศึกษา รุ่นที่ 25

ในแต่ละวงรอบใช้กระบวนการ PAOR คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Planning) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Acting) การสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/พฤติกรรมการเรียนรู้

(Observing) และการสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Reflecting) มีการสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาในแต่ละวงรอบหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนรู้ นำข้อมูลไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวงจรต่อไป สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 วงจรปฏิบัติการที่ใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน

ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง 3 วงรอบ ดำเนินการต่อเนื่อง 3 ปีการศึกษา กับนักศึกษาจำนวน 3 รุ่น รุ่นละ 30 คน รวม 90 คน ใช้กิจกรรมชุดเดียวกัน โดยมุ่งเน้นที่การปรับกิจกรรมให้เหมาะสมทั้งวิธีการ เวลาและการถอบทเรียน โดยพัฒนาจากการสะท้อนผลการจัดกิจกรรมของแต่ละรุ่น (Reflect) เน้นที่ความเหมาะสมและการเรียนรู้ที่มีความหมาย มาเป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับกิจกรรมในวงรอบของรุ่นต่อไป เพื่อให้กิจกรรมมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยรายละเอียดการดำเนินการแต่ละวงรอบ ขอนำเสนอดังนี้

4.1 การดำเนินการตามวงรอบที่ 1 (นักศึกษารุ่นที่ 23)

4.1.1 ขั้นการวางแผน คณาจารย์ในสาขาวิชาการบริหารการศึกษาร่วมประชุมเพื่อวางแผน การจัดกิจกรรมในรายวิชาต่างๆ รวมทั้งวิชาผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตร กำหนดให้การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะต้องสร้างเสริมให้นักศึกษา ผู้สอนได้จัดทำมคอ. 3 และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายสัปดาห์ กำหนดกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้กิจกรรมจิตปัญญาศึกษา ผสมผสานกับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning)

4.1.2 ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมหลากหลาย โดยกำหนดระยะเวลาคร่าวๆ เพื่อให้สามารถยืดหยุ่นกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

4.1.3 ขั้นการสังเกตการเรียนรู้ ผู้สอนได้ใช้แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษารายบุคคลและประเมินการร่วมกิจกรรมทั้งในระดับกลุ่มและในระดับชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง

4.1.4 ขั้นการสะท้อนผล ใช้การประชุมทวนสอบกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตรในวงจรที่ 1 ของรุ่นที่ 23 ได้นำมาเป็นข้อมูลในการปรับกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับนักศึกษา รุ่น 24 ในปีการศึกษาต่อมา

4.2 การดำเนินการตามวงจรที่ 2 (นักศึกษารุ่นที่ 24)

4.2.1 ขั้นการวางแผน คณาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษาคัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาภาวะผู้นำ โดยนำข้อมูลจากวงจรที่ 1 มาสะท้อนและออกแบบกิจกรรม ปรับ มคอ. 3 และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายสัปดาห์ เน้นที่กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ ปรับลดกิจกรรมลง กำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เน้นกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้ร่วมกัน และเน้นการตกลึกประสบการณ์เรียนรู้

4.2.2 ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพิ่มเติมกิจกรรมการปฐมนิเทศนักศึกษา ก่อนการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจและชี้แจงกรอบกิจกรรมนัดหมายวันเวลาในการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจนรวมถึงการเตรียมความพร้อมและการแต่งกาย จัดสถานที่ที่มีบริเวณกว้างขวาง ดำเนินการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนและแผนการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ มีการควบคุมเวลาโดยใช้นาฬิกา จัดกิจกรรมได้ครบถ้วนตามที่ได้วางแผนไว้ เนื่องจากมีการปรับลดกิจกรรมให้เหมาะสม

4.2.3 ขั้นสังเกตการเรียนรู้ ผู้สอนมีการบันทึกผลระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และภายหลังเสร็จสิ้นการเรียนรู้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเรียนรู้รายบุคคล พฤติกรรมกลุ่มพฤติกรรมระดับชั้นเรียน รวมถึงบรรยากาศการเรียนรู้และการตอบสนองต่อกิจกรรม

4.2.4 ขั้นการสะท้อนผล ใช้การประชุมทวนสอบกิจกรรมการเรียนรู้และประยุกต์ใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อสะท้อนผลการจัดกิจกรรมในวงจรที่ 2 ของรุ่นที่ 24 ได้นำมาเป็นข้อมูลในการปรับกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับนักศึกษารุ่นที่ 25 ในปีการศึกษาต่อมา

4.3 การดำเนินการตามวงจรที่ 3 (นักศึกษารุ่นที่ 25)

4.3.1 ขั้นการวางแผน สาขาวิชาการบริหารการศึกษานำกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน มอบหมายหน้าที่ผู้ช่วยในการจัดกิจกรรม รวมถึงการปรึกษาหารือเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการทดลองดำเนินกิจกรรมก่อนที่จะจัดกิจกรรมจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และเป็นไปตามแผนการจัดกิจกรรมอย่างสมบูรณ์

4.3.2 ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจัดกิจกรรมการปฐมนิเทศ มีการนำเสนอกรณีศึกษาและตัวอย่างกิจกรรมจาก รุ่นที่ 23-24 เพื่อให้นักศึกษามีความพร้อมในการร่วมกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีความหมายมากยิ่งขึ้น ผู้สอนมีผู้ช่วยในการทำกิจกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมเวลาโดยใช้บทเพลงประกอบกิจกรรมแต่ละขั้นตอน

ซึ่งสามารถควบคุมกิจกรรมได้ตามแผนที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ผู้ช่วยยังสามารถใช้สื่อ แจกอุปกรณ์ และติดตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ลดภาระของผู้สอนในการดำเนินกิจกรรม

4.3.3 ขั้นการสังเกตการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้ช่วยร่วมกันสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องมีการบันทึกผลการจัดกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการมีการประเมิน พฤติกรรมทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับชั้นเรียนทำให้เห็นถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ คุณลักษณะที่เหมาะสมทักษะและองค์ความรู้ที่ร่วมกันตกผลึกและถอดบทเรียนจากกิจกรรม อย่างสมบูรณ์

4.3.4 ขั้นการสะท้อนผล ใช้การประชุมทวนสอบกิจกรรมการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อสะท้อนผลการจัดกิจกรรมในรายวิชาผู้นำทางวิชาการ และการพัฒนาหลักสูตรในวงจรที่ 1-3 ของรุ่นที่ 23-25 ได้นำมาเป็นข้อมูลในการปรับกิจกรรมพัฒนา ภาวะผู้นำสำหรับนักศึกษา รุ่นต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมในการปฏิบัติการทั้ง 3 วงรอบ มาวิเคราะห์ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสะท้อนผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวงรอบการพัฒนา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) นำเสนอผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา การบริหารการศึกษา โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถสรุปผลตาม วัตถุประสงค์ 4 ข้อ ดังนี้

1. ผลการศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำมีหลักการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ตน เรียนรู้คน เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้ทำงาน และเรียนรู้ภูมิใจ เน้นการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี การยอมรับและ ให้เกียรติกันและกัน ซึ่งมีลักษณะการจัดกิจกรรม คือ เป็นการบูรณาการกิจกรรม 3 ส่วน ได้แก่ กิจกรรม การกำหนดจิตรู้ตนเอง กิจกรรมสื่อสารสุนทรียสนทนา กิจกรรมกลุ่มสร้างสัมพันธ์ภาพ ใช้กิจกรรมการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงรุก (Participatory active learning) เน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมทุกคนได้เรียนรู้ เห็นคุณค่าของตัวเอง ยอมรับและให้เกียรติคนรอบข้าง เข้าใจความแตกต่าง ระหว่างบุคคล เรียนรู้การทำงานและกิจกรรมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ สร้างความภาคภูมิใจในตนเอง และผู้อื่น มีทั้งกิจกรรมเดี่ยวและเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และตกผลึก ประสบการณ์และข้อคิดจากกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้ที่มีความหมาย

2. ผลการศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

กระบวนการจัดกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมหลัก ประกอบด้วย กิจกรรมเข้าใจตนเอง กิจกรรมเข้าใจคนรอบข้าง กิจกรรมเข้าใจกันและกัน และกิจกรรมสร้างความร่วมมือกันและกัน กิจกรรมย่อย ได้แก่ 1) การทำสมาธิเข้าใจตัวตน 2) กิจกรรมสุนทรียสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) กิจกรรมผสานความแตกต่าง 4) กิจกรรมสร้างความไว้วางใจ 5) กิจกรรมร่วมไม้ร่วมมือ 6) นำเสนอความภูมิใจ 7) กิจกรรมผ่อนคลายเพิ่มพลัง 8) สะท้อนคิดมิตรไมตรี ส่วนเทคนิคการจัดกิจกรรม ได้แก่ การใช้เพลง การใช้ภาษา การใช้สื่อ การใช้กิจกรรมที่ต่อเนื่องอย่างมีความหมาย การถอดบทเรียนจากกิจกรรม และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

ตารางที่ 1 กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

ที่	กิจกรรม	วิธีดำเนินการ	สื่อกิจกรรม	เวลา
1	สมาธิวงกลม (กิจกรรม เข้าใจตนเอง)	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั่งเป็นวงกลม ทำสมาธิพิจารณาตนเอง บทเรียนและประสบการณ์ชีวิต (กิจกรรมเข้าใจตนเอง)	เพลงการเดินทางของหัวใจ อันเที่ยงแท้ (ช่วยผ่อนคลายสมาธิ)	10.13 นาที
		ตัวแทน เล่าให้เพื่อนฟังว่า ในขณะทำสมาธิคิดถึงเรื่อง อะไรบ้าง (สุนทรียสนทนา)		5 นาที
2	ภาพประจำตัว (กิจกรรมเข้าใจ กันและกัน สุนทรียสนทนา แลกเปลี่ยน เรียนรู้)	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมวาดภาพ ที่แสดงตัวตนลงในกระดาษ A4 (กิจกรรมแสดงตัวตน ความภูมิใจ ในตัวเอง)	เพลง As the deer (ช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์)	3.22 นาที
		ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอธิบายภาพ ที่แสดงถึงความเป็นตัวตน ความภูมิใจในตัวเอง แลกเปลี่ยน เรียนรู้เพื่อทำความรู้จัก ความแตกต่างระหว่างบุคคล และความเกี่ยวข้องต่อความเป็น ผู้นำ (กิจกรรมเข้าใจในคนรอบข้าง)	กระดาษ A4 ดินสอ/ปากกา/สี	30 นาที
3	จับคู่ผ่านอุปสรรค (กิจกรรมเข้าใจ กันและกัน)	สมาชิกทุกคนวางโทรศัพท์ ไว้ที่ใดก็ได้ในห้อง ผู้เข้าอบรมจับคู่ หนึ่งคนหลับตา อีกหนึ่งคนพยุง อีกคนเดิน จากหลังห้องมาหน้าห้อง โดยห้ามเหยียบโทรศัพท์	เพลงบูชาสามพระแม่ (ช่วยกระตุ้นพลังบวก ในการทำกิจกรรมอย่างมีสติ)	23.49 นาที

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	กิจกรรม	วิธีดำเนินการ	สื่อกิจกรรม	เวลา
		(กิจกรรมฝึกการยอมรับ และสร้างความเข้าใจกันและกัน)		
		ถอดบทเรียนและเชื่อมโยง สู่การทำงานร่วมกับคนอื่น (กิจกรรมเข้าใจกันและกัน)		5 นาที
		พักเบรก		10 นาที
4	พับกระดาษ จับกลุ่ม (กิจกรรม ร่วมไม้ร่วมมือ)	นักศึกษาแต่ละคนพับกระดาษ เป็นรูปอะไรก็ได้ตามความถนัด ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับกลุ่ม ตามกระดาษที่พับ โดยให้บอก เหตุผล ที่รวมกลุ่มนั้นและเชื่อมโยง สู่การบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม และการยอมรับในกันและกัน	เพลง ทานตะวัน (สร้างบรรยากาศผ่อนคลาย) ผลงานพับกระดาษ	4.40 นาที 5 นาที
5	วาดภาพโรงเรียน แห่งความสุข (กิจกรรม ร่วมไม้ร่วมมือ) (กิจกรรมนำเสนอ ความภูมิใจ)	แต่ละกลุ่มรับอุปกรณ์วาดภาพ แต่ละกลุ่มวาดภาพโดยจะต้องมี ภาพที่เกิดจากฝีมือของทุกคน ทุกกลุ่มนำเสนอผลงาน จากการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน และร่วมภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วม	เพลง เจ้าแม่กวนอิม (ช่วยกระตุ้นความผ่อนคลาย สร้างบรรยากาศความสุข) ภาพผลงานโรงเรียน แห่งความสุข	32.30 นาที 20 นาที
6	นอนเจริญสติ (กิจกรรมผ่อนคลาย เพิ่มพลัง)	จับมือกันเป็นวงกลม/นอนโยคะ/ นอนหลับตา เป็นการผ่อนคลาย และเพิ่มพลังบวก	เพลง ดั่งดอกไม้บาน (สร้างบรรยากาศผ่อนคลาย)	6.03 นาที
7	นวดผ่อนคลาย (กิจกรรมผ่อนคลาย เพิ่มพลัง)	นั่งเป็นวงกลม นวดไหล่เพื่อน สลับซ้ายขวาเพื่อผ่อนคลาย ความเมื่อยล้าจากการทำงาน	ทำนวดเพื่อสุขภาพ	5 นาที
8	ถอดบทเรียน / สะท้อนกิจกรรม (กิจกรรมสะท้อน คิดมิติไตร)	ตัวแทนพูดหน้าห้อง 2 คน เพื่อเป็นการสะท้อนประสบการณ์ และถอดบทเรียนจากกิจกรรม จิตตปัญญาศึกษา	ตัวแทนชาย/หญิง	5 นาที
9	สะท้อน ความคิดเห็น ต่อกิจกรรม (กิจกรรมสะท้อน คิดมิติไตร)	เขียน Post it แสดงความรู้สึก ต่อกิจกรรม เพื่อให้ทุกคน ได้สะท้อน และถอดบทเรียน จากกิจกรรมร่วมกันทั้งหมด	เพลง นาคี ภาษาอังกฤษ (กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์) กระดาษ Post it กระดาษแผ่นภูมิ สำหรับติด Post It	4.15 นาที

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	กิจกรรม	วิธีดำเนินการ	สื่อกิจกรรม	เวลา
10	อ่าลากิจกรรม (กิจกรรมสะท้อน คิดมิตรไมตรี)	นั่งเป็นวงกลมจับมือ เพื่อผสมสัมพันธ์และสร้าง มิตรภาพที่เหนียวแน่นร่วมกัน	เพลง Auuld lang syne (สร้างบรรยากาศผ่อนคลาย และสร้างความสามัคคี)	2.34 นาที

3. ผลจากการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

นักศึกษาเข้าใจตนเอง เข้าใจคนรอบข้าง เข้าใจความแตกต่าง เข้าใจอยู่ร่วมกัน เข้าใจ
ร่วมสรรค์สร้าง เข้าใจพลังสามัคคี ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ
ในการทำงานร่วมกันในองค์กร ซึ่งผลของการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ขอนำเสนอผล ดังนี้

3.1 เรียนรู้ตนเอง คุณลักษณะที่เกิดขึ้น คือ การเห็นคุณค่าของตนเอง ความภูมิใจ
ในตนเอง พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นคือ การปฏิบัติกิจกรรมด้วยความมั่นใจ กล้าแสดงออก
ทั้งการกระทำ และคำพูดเชิงสร้างสรรค์ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

3.2 เรียนรู้คนรอบข้าง คุณลักษณะที่เกิดขึ้น คือ การยอมรับความแตกต่างระหว่าง
บุคคล การให้เกียรติในความแตกต่างระหว่างบุคคล พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นคือ การรับฟัง
เรื่องราวของผู้อื่นในกิจกรรมสุนทรีสนทนา การให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ทุกคนได้แสดงตัวตน
ความสามารถที่ต่างกัน แสดงถ้อยคำชื่นชมและปรบมือให้เกียรติสมาชิกในการทำกิจกรรม

3.3 เรียนรู้เข้าใจกัน คุณลักษณะที่เกิดขึ้น คือ ความสามัคคีภายในกลุ่ม บรรยากาศ
การทำกิจกรรมร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ และบรรยากาศแห่งความสุข พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็น
คือ กระบวนการกลุ่มในการทำกิจกรรมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างสรรค์ผลงาน
ร่วมกัน การรับฟังความคิดเห็นที่ต่างกันในการทำกิจกรรมร่วมกัน ยอมรับและชื่นชมผลงาน
ร่วมกัน

3.4 เรียนรู้ปฏิบัติต่อกัน คุณลักษณะที่เกิดขึ้น คือ การทำงานเป็นทีม การมอบหมาย
หน้าที่ความรับผิดชอบในกลุ่มหรือในทีม พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นคือ การปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน การช่วยเหลือกันและกันในการทำกิจกรรม

4. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาจากการสัมภาษณ์และกิจกรรม
การสะท้อนผลการจัดกิจกรรมทั้งสามวงรอบการพัฒนา พบว่า นักศึกษาจำนวน 3 รุ่น รวม 90 คน
มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาในเชิงบวก โดยมีความเห็นตรงกันในการใช้กิจกรรม
เชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาภาวะผู้นำผ่านการปฏิบัติและถอดบทเรียนร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้
เชิงรูปธรรมเชื่อมโยงสู่นามธรรม และมีข้อเสนอแนะในการต่อยอดโดยนำกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา

ไปบูรณาการในรายวิชาอื่นๆ เช่น คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร การบริหารสถาบันเพื่อความเป็นเลิศ และการนิเทศการศึกษา ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงมนุษยสัมพันธ์และการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา เน้นการเรียนรู้ตน เรียนรู้คน และการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน มีลักษณะเป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ กระบวนการจัดกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการเข้าใจตนเอง กิจกรรมการเข้าใจคนรอบข้าง กิจกรรมการเข้าใจกันและกัน และกิจกรรมสร้างความร่วมมือกันและกัน ผลการจัดกิจกรรมทำให้นักศึกษา เข้าใจตนเอง เข้าใจคนรอบข้าง เข้าใจความแตกต่าง เข้าใจอยู่ร่วมกัน เข้าใจร่วมสรรค์สร้าง เข้าใจพลังสามัคคี ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำในการทำงานร่วมกันในองค์การ โดยนักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำในเชิงบวก กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธ การเรียนรู้เชิงรุกจากกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ และการพัฒนาภาวะผู้นำสอดคล้องกับการเสริมสร้างคุณลักษณะและพฤติกรรมรวมถึงการพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะคิดและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

อภิปรายผล

ซึ่งในแต่ละประเด็นสามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ลักษณะการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

การเรียนรู้ตนเองและการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นหัวใจสำคัญของกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งสะท้อนหลักการจากทฤษฎีการพัฒนาภาวะผู้นำของ Kouzes & Posner (2020) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตนเองและการมีสำนึกในคุณค่าของตัวเอง สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Mezirow (2023) ที่เน้นการสะท้อนคิดและการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดผ่านประสบการณ์และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม ของ Vygotsky (2022) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มและการสร้างสัมพันธ์ภาพ อีกทั้งยังสนับสนุนแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือซึ่งช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เช่นเดียวกับทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของ Kolb (2021) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริง นอกจากนี้ งานวิจัยของ Brown & Olson (2020) แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด และการสร้างสัมพันธ์ภาพในกลุ่ม ช่วยเพิ่มทักษะการสื่อสาร และการแก้ไขปัญหาผ่านกิจกรรมที่เน้นการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

ในกระบวนการเรียนรู้ และงานวิจัยของ Smith & Anderson (2022) สนับสนุนว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการทำกิจกรรมร่วมกันช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นใจในตนเองของผู้เรียน

2. กระบวนการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

กระบวนการจัดกิจกรรมในจิตตปัญญาศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาทักษะทางสังคมและภาวะผู้นำ โดยการใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำสมาธิและสุนทรียสนทนา ซึ่งได้รับการยอมรับในงานวิจัยว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการพัฒนาทักษะทางสังคมและภาวะผู้นำต้องอาศัยการเรียนรู้ทั้งในด้านการเข้าใจตนเองและผู้อื่น รวมถึงการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความร่วมมือภายในกลุ่ม การทำสมาธิช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจตนเองและมีสติอยู่กับปัจจุบัน ขณะที่การสุนทรียสนทนาและการผจญความแตกต่างเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมองและเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน กิจกรรมเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความไว้วางใจและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคนิคที่หลากหลาย เช่น การใช้เพลงและสื่อ ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างเต็มที่สอดคล้องกับ Nguyen & Huynh (2023) ที่นำเสนอว่า การทำสมาธิเป็นกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มสติและการมีสำนึกในปัจจุบัน ขณะที่การสนทนาเป็นการเรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนมุมมอง และสอดคล้องกับ Vygotsky (2022) ที่นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การใช้เทคนิคการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อและเพลงช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nguyen (2021) ที่ได้ศึกษาและพบว่า การใช้กิจกรรมการสุนทรียสนทนาและการสะท้อนคิดในกลุ่มผู้เรียน สามารถเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่มได้เป็นอย่างดี

3. ผลการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

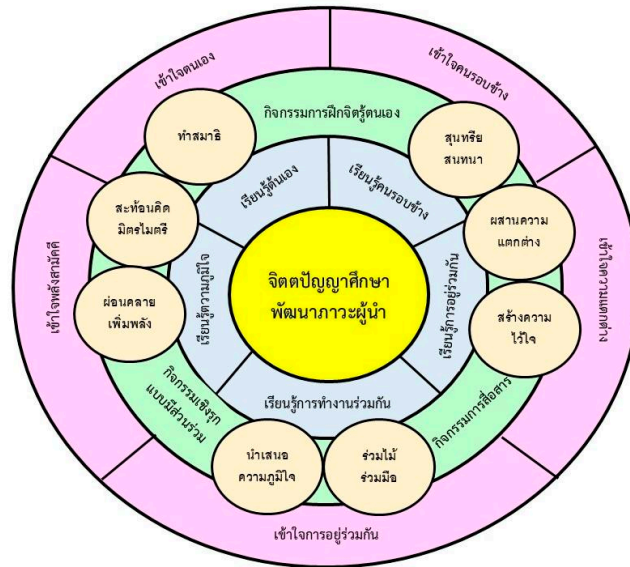
ผลจากการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ 3 วงรอบ พบว่า มีการพัฒนา กิจกรรม และออกแบบกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่อง โดยกิจกรรมหลักที่ใช้ ได้แก่ กิจกรรมการเข้าใจตนเอง กิจกรรมการเข้าใจคนรอบข้าง กิจกรรมการเข้าใจกันและกัน และกิจกรรมสร้างความร่วมมือกันและกัน กิจกรรมย่อยที่ใช้ ได้แก่ กิจกรรมฝึกสมาธิ กิจกรรมสุนทรียสนทนา กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมการตกผลึกประสบการณ์เรียนรู้จากกิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิก เรียนรู้ตน เรียนรู้คน เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้ทำงาน และเรียนรู้ภูมิใจ ซึ่งกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำได้รับการตอบรับด้วยดี สมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้และเกิดเจตคติที่ดีในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เป็นคุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำในองค์การสำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้การสอนมีความต่อเนื่องบรรลุตามวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ เนื่องจากกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา เป็นกิจกรรมการเรียนรู้จากภายในตัวตนสู่ภายนอก และบุคคลรอบข้าง ซึ่งนักศึกษาทุกคนสามารถทบทวนมวลประสบการณ์ของตนเอง เห็นคุณค่า ในตนเอง เรียบเรียงผ่านการสื่อสารสุนทรียสนทนาระหว่างกันและกัน สมาชิกทุกคนเปิดใจที่จะรับฟัง และยอมรับความแตกต่างของกันและกัน เกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน เรียนรู้ที่จะทำกิจกรรม ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ชื่นชมความสำเร็จและภาคภูมิใจร่วมกัน ผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง ทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น เกิดประสบการณ์เรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ผู้เรียน มีบทบาทและส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมอย่างทั่วถึง ทำให้ทุกคนได้แสดงตัวตน เรียนรู้คนรอบข้าง และ ร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ความเป็นกัลยาณมิตร ระหว่างผู้สอนกับผู้ร่วมกิจกรรม และสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีความสุข และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้สอนสามารถใช้การสื่อสารและสื่อประกอบ กิจกรรมได้อย่างเหมาะสมราบรื่นและต่อเนื่อง ทำให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้และตกผลึกสะท้อน ข้อคิดและแนวทางพัฒนาจากกิจกรรม โดยแม้ว่าทั้ง 3 วงจรการพัฒนาจะมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม กิจกรรมหรือสื่ออุปกรณ์ แต่ก็สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ตามหลักการจิตตปัญญาศึกษา และใช้ กระบวนการเรียนรู้ได้ตามขั้นตอน ทั้งนี้ในวงจรที่ 2 และ 3 มีการพัฒนากิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง กระชับ และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น มีความเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถต่อยอดกิจกรรม พัฒนา โปรแกรม โมดูล หรือหลักสูตรการอบรมพัฒนาต่อไป สอดคล้องกับ Jones & Thorp (2021) ที่ได้ศึกษาและพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในกิจกรรมและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนา ตนเองและการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในกลุ่ม การพัฒนากิจกรรมให้มีความต่อเนื่องและกระชับ ในวงจรที่ 2 และ 3 ช่วยให้กิจกรรมมีความเหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น และสามารถต่อยอด กิจกรรมเพื่อพัฒนาเป็นโปรแกรมหรือหลักสูตรอบรมในอนาคต

4. ความคิดเห็นต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

นักศึกษาพึงพอใจต่อกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาในเชิงบวกอาจเนื่องจาก กิจกรรมเหล่านี้ ถูกออกแบบมาเพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และเกิดการเรียนรู้เชิงลึกเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์กับผู้อื่น นอกจากนี้ กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษายังเน้นการสะท้อนคิด และการพัฒนา ทักษะทางสังคม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับในความหลากหลายของบุคคล การที่นักศึกษามีข้อเสนอแนะให้นำกิจกรรมเหล่านี้ไปบูรณาการในรายวิชาอื่นๆ แสดงให้เห็นว่าผู้เรียน เห็นคุณค่าของกิจกรรมเหล่านี้ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้ผู้นำและการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับ Mezirow (2023) ที่ได้ศึกษาและนำเสนอว่านักศึกษาเห็นคุณค่าของกิจกรรม จิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนาความสามารถในการเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคม

จากการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่สำคัญ โดยผู้เขียนได้ตกผลึกผลการพัฒนากิจกรรม ซึ่งขอนำเสนอแสดงดังภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 4 จิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ

จากภาพที่ 4 สรุปได้ว่า การใช้จิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา เป็นการบูรณาการที่เน้นการเรียนรู้จากภายในของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น ผ่านการทำกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในกลุ่มผู้เรียน โดยกระบวนการจัดกิจกรรม เน้นการฝึกสมาธิ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การประสานความแตกต่าง และการสร้างพลังแห่งความสามัคคี ซึ่งมีผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเองและความหลากหลายของผู้อื่น อีกทั้งยังพัฒนาให้เกิดความสามารถในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการสร้างภาวะผู้นำที่มีคุณภาพในสังคมและองค์กร

กิจกรรม จิตตปัญญา พาสร้างสรรค์
ยอมรับความ แตกต่าง อย่างเมตตา
ให้เกียรติคน ตนยอมได้ เกียรติย้อนกลับ
มีส่วนร่วม รวมพลัง สามัคคี

สิ่งสำคัญ รู้ตนเอง เห็นคุณค่า
ใช้ปัญญา ผสานใจ ด้วยไมตรี
เป็นผู้รับ เป็นผู้ให้ ในวิถี
สังคมดี มีความสุข ทุกองค์การ

จตุรงค์ ธนะสีลังกูร...ผู้วิจัย/ผู้ประพันธ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการพัฒนากิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาภาวะผู้นำ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1.1 ในการจัดกิจกรรมทุกครั้งจะต้องใช้กระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากการเรียนรู้ตนเอง การเรียนรู้คนรอบข้าง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเข้าใจกันและกัน ซึ่งผู้สอนมีการเขียนแผนการจัดกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอน และกำหนดเวลาของแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน และเชื่อมโยงกัน ปัญหาที่อาจพบคือการควบคุมเวลาในการจัดกิจกรรม ดังนั้นควรเผื่อเวลาในการทำกิจกรรมเพื่อให้สามารถยืดหยุ่นเวลา รวมทั้งสามารถปรับลดบางกิจกรรมตามความเหมาะสม

1.2 การใช้สื่อประกอบกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่ง จะต้องเตรียมสื่ออุปกรณ์ ซึ่งมีความสำคัญในการเชื่อมโยงการปฏิบัติสู่การถอดบทเรียน และเพลงประกอบกิจกรรมให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน เพราะเพลงสามารถสร้างบรรยากาศและกระตุ้นการเรียนรู้ได้ตามสถานการณ์ และสามารถใช้กำหนดเวลาในแต่ละกิจกรรมได้เป็นอย่างดี และหากมีผู้ช่วยในกิจกรรมจะทำให้กิจกรรมมีความต่อเนื่องและราบรื่นยิ่งขึ้น

1.3 การใช้ภาษาในการสื่อสารของผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมอย่างมีความหมาย สร้างบรรยากาศที่ดี การเชื่อมโยงกิจกรรม การตกลึกประสบการณ์การเรียนรู้จากกิจกรรม ผู้สอนควรเตรียมบทคร่าวๆ ในการพูดระหว่างกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดเชื่อมโยงประสบการณ์สู่การตกลึกข้อคิดและแนวทางในการพัฒนาตนเองของนักศึกษาในการเป็นผู้นำที่ดีในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาไปพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ เช่น คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร และการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษา

2.2 ควรออกแบบแผนกิจกรรมรายวิชาอื่นๆ นักศึกษาในชั้นปีอื่นๆ เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การหารูปแบบที่เหมาะสม

2.3 ควรมีการออกแบบหลักสูตรหรือกิจกรรมโมดูลการศึกษาโดยใช้จิตตปัญญาในการพัฒนาบุคคลด้านอื่นๆ เช่น ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำตาม ภาวะผู้นำเสริม ภาวะผู้ให้บริการ ฯลฯ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นฐานในการขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

Brown, S. & Olson, R. (2020). Reflective practice and relational leadership development: A case study. *Journal of Leadership Education*, 19(3), pp. 45-60.

- Goleman, D., Boyatzis, R. E. & McKee, A. (2023). *Primal leadership: Unleashing the power of emotional intelligence* (2nd ed.). New York: Harvard Business Press.
- Greenleaf, R. K. & Spears, L. C. (2023). *The servant leader: A journey into the nature of legitimate power and greatness* (5th ed.). Mahwah: Paulist Press.
- Jones, A. & Thorp, M. (2021). Mindfulness and reflective practice in leadership training. *Journal of Educational Development*, 29(2), pp. 32-48.
- Kolb, D. A. (2021). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development* (3rd ed.). London: Pearson Education.
- Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (2020). *The leadership challenge: How to make extraordinary things happen in organizations* (7th ed.). New York: Wiley.
- Mezirow, J. (2023). *Transformative learning theory: A critical perspective*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Nguyen, T. (2021). The role of dialogical reflection in cooperative learning groups. *Journal of Applied Educational Psychology*, 43(1), pp. 74-89.
- Nguyen, T. & Huynh, P. (2023). The role of aesthetic education in group dynamics and interpersonal understanding. *Journal of Educational Psychology*, 115(1), pp. 45-58.
- Northouse, P. G. (2021). *Leadership: Theory and practice* (8th ed.). California: Sage Publications.
- Parker, J. B. & Cavanaugh, B. (2021). Contemplative pedagogy in the 21st century: Teaching mindfulness and leadership. *Journal of Contemplative Education*, 10(1), pp. 87-102.
- Robinson, S. P. (2021). *Organizational behavior* (14th ed.). London: Pearson.
- Scharmer, C. O. & Kaufer, K. (2020). *Theory U: Leading from the future as it emerges*. Oakland: Berrett-Koehler Publishers.
- Smith, L. & Anderson, R. (2022). Social learning and leadership development: Bridging theory and practice. *Journal of Leadership Studies*, 35(1), pp. 21-37.
- Vygotsky, L. S. (2022). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. New York: Harvard University Press.
- Yukl, G. (2022). *Leadership in organizations* (9th ed.). London: Pearson.